

İsyan İtaat Dengesi

– Silüet · 09 Mayıs 2020

Bir mahkûmun her fırsatta cezaevi yönetimini-gardiyanları-jandarmaları eleştirmesi, fiiliyata varan kalkışmalara öncülük ya da iştirak etmesi, diğer mahkûmların fikir ve davranışlarına yönelik yargılamaları; olması gereken seviyenin üstüne çıktığı ve akıldan çok duyguların hakim hale geldiği durumlarda ne gibi bir sonuca ulaşılabilir? Ulaşılsa bile ne kadar kalıcı ve somut kazanımlar elde edilebilir? Ya da varsa, cezaevindeki insanlık dışı şartlara, haksızlıklara bütünüyle sessiz kalınarak nasıl bir yaşantı sürdürülebilir?

Bulunma fırsatım olmadı ama herhangi bir sebepten cezaevindeyseniz yapacağınız en iyi şeyler spor yapmak, düşünmek, ibadet etmek, kitap okumak, yazı yazmak, ilim ve fikir sahibi olduğuna inandığınız diğer mahkûmların sohbetinde bulunmaktır. Bunların tamamı kişinin beden ve ruh sağlığını korumasına, zihinsel açıdan derinleşmesine ve tekâmülüne yönelik aktivitelerdir. Mahkûmun cezaevi şartlarını kabullenmesini sağlayacak, bulunduğu ortama uyumunu kolaylaştıracak bu aktiviteler; bir bakıma tahliye sonrasında kurulacak yeni hayatın da temel taşlarıdır. Cezaevi şartlarının sebep olduğu mahrumiyet ve kazandırdığı zaman; kişinin kendine daha fazla yönelmesini, içinde kendiliğinden var olan fakat âtıl bırakıldığından tozlanmış ve görünürlüğü kaybolmuş enerjinin fark edilerek aktive edilmesini sağlayacağından, mahkumiyeti sona eren bir mahkum daha donanımlı bir şekilde hayata dönüş yapabilecektir.

Çok fazla güncel olaylar ve örnekler üzerinden düşünebilen biri olmamama rağmen giriş paragrafındaki üç sorunun ve ikinci paragraftaki teorik ifadenin zihnimde belirmesine; biraz koronavirüs salgını nedeniyle yaşadığımız mahrumiyet ve hürriyet kısıtlaması, biraz da her problemi isyan ederek çözmeye çalışma alışkanlığımız ve itaat konusunda yaşadığımız doz aşımı neden oldu. Salgına bağlı olarak ortaya çıkan mahrumiyet ve kısıtlama, doğrudan kişi ve kurumlarla alâkadar şeyler olmadığından isyan alışkanlığımızı pek fazla tetiklemedi. Bireysel ve maddi sebeplerden dolayı genele yayılamasa da en başta kendi sağlığımız için mevcut durumu daha çabuk kabullendik. Zira somut olarak suçlayıp yargılayabileceğimiz şahıs, kurum ya da bir kitle yoktu ortada. Yeltensek bile onay görmeme olasılığımızın yüksek oluşu, böyle bir yeltenmeden alıyordu bizi. Yaşanan şeyin bir bakıma doğal afet kategorisinde olması, esastan çok usûl üzerinden yargılamalara yol açtı ki, bu da olması gereken şeydi. Tabii dozunda kalmak kaydıyla. Kalıp kalmadığı hususu ayrıca bir tartışma konusu olup, bilgi ve ilgi alanım dışında kaldığından değinmeyeceğim.

Evet, kişi ve kurumların etkisi az olduğundan salgın neticesinde oluşan doğal ve yapay kısıtlamaları çabuk kabullendik. Ortada bir doğal afet vardı çünkü. Alternatif bir çözüm yöntemimiz ve fikrimiz de yoktu. Salgın duvarları pek belirgin olmasa da bir cezaevi ortamı oluşturmuştu evlerimizde. Daha çok kitap okumaya başladık, spor yapma ihtiyacı duyduk, düşünmek için bol bol zamanımız oldu. Bir nebze

olsun içimize yöneldik böylece. Belki biraz da bu yöneliş, süreci ve şartları çabuk kabullenmemizi sağladı. Tabii her ne kadar fiziksel özgürlük adına kayıplar yaşasak da çok önemli iki şey kazandık: Zaman ve içe yöneliş.

Peki salgın özelinden bağımsız olarak kendimizi, insanları, kaderi ve bütünüyle hayatı; tüm kısıtlamalarıyla birlikte kabullenmekte salgın döneminde gösterdiğimiz çabukluğu gösterebiliyor muyuz? Ya da haklı olduğumuz anda, haklılığımız nispetince, doğru yöntemle isyan edebiliyor muyuz?

Her ikisinin de nesnel bir ölçüsü ve cevabı yok elbette. Ama ben bu konuda sınıfta kaldığımızı düşünüyorum. Bir açıdan bakılırsa hayatın kendisi; kendine has kısıtlamalarla dolu, duvarsız ve tel çitsiz bir cezaevi. Cezaevi çünkü mahkûmları, gardiyanları, jandarmaları ve bir yönetimi var. Bunlar bazen kişinin bizzat kendisi; nefsi, vicdanı, akli, kalbi. Bazen de dini inancı, yaşam tarzı, bakış açısı, felsefi ve ideolojik görüşü. Daha geniş çapta ise diğer insanlar, devlet ve onun kolluk güçleri, iktidarı, muhalefeti vs. Sadece özgürlükler, dört duvar ve çitlerden oluşan klasik cezaevine göre biraz daha geniş, o kadar. Ama neticede genişçe bir hürriyet alanı var ve bu alanın getirdiği, gaspı durumunda doğru yer ve zamanda, yeterli dozda ve doğru yöntemle isyanı meşru kılacak haklar da var.

Devlete ve otoriteye isyan-itaat boyutu beni aştığından meseleyi insan bazında irdelemem gerektiği kanısındayım. Siyasi boyuta taşınma ihtimalinin yüksekliği ve benim bu konularda ehil olmayışım başlıca sığınağımdır. Zira fikir üretemeyeceğim alanda at koşturmaya çalışmam yersiz ve anlamsız olacaktır.

Psikolojik rahatsızlık yaşayan insanların ekserisinde kendine, insanlara, meselelere ve hayata isyan durumu söz konusudur. İsyân ederler çünkü kendilerini, insanları, meseleleri ve hayatı olduğu gibi kabul edemezler. Sürekli sorgular ve eleştirirler. Bu dört kavram arasında müdahalede bulunabilecekleri tek alan "kendileri" olmasına rağmen onlar insanları ve hayatı değiştirmeye ve yönlendirmeye çalışırlar. Değiştiremediklerini gördükçe hüsrana uğrar ve içinde buldukları depresif ruh halini derinleştirirler. Yaşadıkları başarısızlık gün gün keskinleşir ve insanlardan uzaklaşma ve içine kapanma belirtileri göstermeye başlarlar. Eksiklik, yetersizlik ve tutarsızlık duyguları harekete geçmelerini imkansızlaştırır. Zira ortada kökleşmiş ve negatif kör inançlar oluşmasına neden olan çözümsüzlükler mevcuttur. Üzüntü, öfke ve çaresizlik hisleri ruh hali üzerinde belirleyicidir. Zaman zaman şiddete başvurma eğilimleri oluşabilir.

İtaat ehlinde ise düşünce ve inançlarda belli bir mantıklılık ve tutarlılık vardır. Mevcut durum kabullenilmiştir. Kabullenme durumu söz konusu olduğundan sonuç itibariyle açığa çıkan duygu genelde mutluluk ve iç huzurudur. Bu kişilerin harekete geçmesi kolay olur. Yüzeysel konularda eleştiriye başvursalar da bu, kişilikleri üzerinde tahribat yapmaz. Eleştirileri dışa doğrudur ve kolay hüsrana uğramazlar. Sorunun baş gösterdiği yer kabullenmede aşırıya kaçılması ve neticede, pozitif de olsa kör inançların, sorgulamaya kapalı düşüncelerin oluşmasıdır. Genelde iç huzuru vardır fakat kör inançlar yenilenme ve gelişiminin önünü tıkar. İnançlarını muhafaza etmek adına bunlar da şiddete

başvurabilirler.

Anlaşıldığı üzere isyan eden insan tipinde sorgulama ve negatif kör inançlarda doz aşımı varken, itaat eden tipte kabullenmişlik ve pozitif kör inançlarda doz aşımı yaşanır. Biri mutsuzluğa ve huzursuzluğa neden olur, diğeri bağınazlığa ve yerinde saymaya.

Peki insan hem mutlu olup, hem de değişim, gelişim ve yenilenmeye açık olamaz mı? Elbette bu mümkün. İsyen ve itaat arasında kurulacak denge ile meseleleri kişiselleştirmeden atılacak adımlar ciddi katkı sağlar. Tarafsız görebilme, iyimserliğe kayan gerçekçi düşünebilme, inançları körü körünelikten çıkarma gibi erdemler kazanmak kişiyi hem mutlu eder, hem de yenilenmeye açık hale getirir. Körü körünelikten çıkmak demek, körü körüneliği bile hoş görebilecek seviyeye gelmek demektir.

İsyen-itaat dengesi kendini, insanları, meseleleri ve hayatı gerçekçi değerlendirme alışkanlığı kazanmakla mümkündür. Nerede, ne zaman, kime karşı, hangi dozda ve hangi yöntemle isyan/itaat sergileyeceğini bilmek insanı tutarlı ve kararlı yapar. Zira böyle bir isyan ve itaatte duygular değil akıl ön plandadır. Kişi kafasının içindeki ve fiziksel varlığının dışındaki sınırları bilir. Öngörü kabiliyeti kazanmıştır. Yapabileceklerini ve yapamayacaklarını, taşıma kapasitesini önceden analiz ettiğinden ortaya çıkacak sonuçları göğüslemesi kolay olur. Kişi kendi içinde kurduğu isyan-itaat dengesini dış dünyaya ve günlük yaşantısına da yansıtacağından başkalarının gözünde de olumlu bir etki bırakır. Herşeyden önce; itaat ettiği için dalkavuk, isyan ettiği için yalancı çoban durumuna düşmez.